

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2019, 8 (1): 671/684

**Somut Olmayan Kültürel Miras ile İlişkisi Bağlamında Etnik
Turizm**

*Ethnic Tourism in the Context of Its Relationship with Intangible Cultural
Heritage*

Oğuz DİKER

**Dr.Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.Turizm Fak.,
Asst. Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Uni. Tourism Faculty,**

Orcid Id: 0000-0002-9538-1621

oguzdiker@comu.edu.tr

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 23.02.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 27.03.2019
Yayın Tarihi / Published : 27.03.2019
Yayın Sezonu : Ocak-Şubat-Mart
Pub Date Season : January-February-March

Atıf/Cite as: DİKER, O. (2019). Somut Olmayan Kültürel Miras ile İlişkisi Bağlamında Etnik Turizm. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (1), 671-684. Retrieved from <http://www.itobiad.com/issue/43055/531408>.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİÇİTOĞLU Since 2012 - Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Somut Olmayan Kültürel Miras ile İlişkisi Bağlamında Etnik Turizm

Öz

Etnik çeşitlilik ve etnik kültürlerin otantik yanları insanlar için çekici olmuştur. Bu çekicilik etnik kültürler ile kültürel öğeleri deneyimlemeye yönelik seyahatleri ortaya çıkarmıştır. Etnik turizm olarak adlandırılan bu seyahatler, etnik grupların yaşam tarzları, örf, adet, gelenek ve göreneklerini deneyimleme amacıyla gerçekleştirilen seyahatler olarak tanımlanmaktadır. İlgili çalışmalar, etnik turizmin somut olmayan kültürel miras ile doğrudan ilişkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada etnik turizm kavramı tanımlanarak, somut olmayan kültürel miras ile olan ilişkileri incelenmiştir. Kültür turizminin bir türü olarak etnik turizm, etnik gruplara ait somut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Fakat plansız etnik turizm faaliyetleri ise somut olmayan kültürel mirasın zarar görmesi, özgün değerlerin yitmesi ve yok olması sonuçlarını doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etnisite, Etnik Kültür, Etnik Turizm, Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras

Ethnic Tourism in the Context of Its Relationship with Intangible Cultural Heritage

Abstract

Authentic aspects of ethnic diversities and ethnic cultures have always attracted the attention of individuals. This attraction has uncovered the travels aimed at experiencing ethnic cultures and cultural elements. These travels that are called ethnic tourism aim to experience the lifestyles, customs and traditions of ethnic groups. Relevant studies have propounded that there is a direct relationship between ethnic tourism and intangible cultural heritage. In this study, the concept of ethnic tourism was defined and its relationships with intangible cultural heritage were analyzed. Being a subtype of cultural tourism; ethnic tourism plays an important role in protecting the intangible cultural heritage that belongs to ethnic groups and handing it down the next generations. However, unplanned ethnic tourism activities have negative impacts such as damaging intangible cultural heritage and losing authentic values for good.

Keywords: Ethnicity, Ethnic Culture, Ethnic Tourism, Cultural Heritage, Intangible Cultural Heritage

I. Giriş

İnsanların farklı kültür ve kültürel çıktılara olan ilgileri tarih boyunca süregelmiştir. Turizmin gelişimine neden olan bütün faktörlerin etkisiyle birlikte kültürlere yönelik ilgiler, seyahat motivasyonu haline gelerek kendine özgü turizm faaliyetlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kültür turizmi olarak ifade edilen bu faaliyetler, bireylerin sürekli yaşadıkları yerlerin dışına, deneyim ve bilgi kazanma yoluyla kültürel ihtiyaçlarını tatmin etmek amacıyla yaptıkları seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Bachleitner ve Zins, 1999: 199). Başka bir tanımla kültür turizmi, herhangi bir ülkenin ya da bölgenin tarihi, sanatsal, bilimsel ya da kültürel mirasına yönelik ilginin motivasyonu ile yapılan seyahatlerdir (Silberberg, 1995: 361).

Kültür turizmi talebi ve talebe bağlı hareketlilik yıllar içerisinde artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 2018 yılı raporuna göre dünya üzerindeki turizm hareketlerinin %37'sinin kültür turizmi motivasyonu ile gerçekleştirilmektedir. Aynı rapora göre Avrupa ve Amerika'ya yapılan seyahatlerin %50'si kültürel motivasyonlar içermektedir (UNWTO, 2018: 74). İnsanların kültürel turizm tiplerine yönelik motivasyonları, popüler ya da geleneksel kültürlere, kültürel çıktılar ile kültürlerin yansımalarına yönelik ilgi ve meraklarının sonucunda oluşmaktadır. Söz konusu motivasyonlar bazen sadece popüler ya da geleneksel kültüre yönelik oluşabilirken, bazen de her iki kültürel döneme ait çıktılarının deneyimlenmesi de başlıca görülebilmektedir.

Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre kültürel motivasyonlar ile yapılan seyahatler içerisinde geleneksel kültürel değerler ve geleneksel kültürel çıktılara (kültürel miras vb.) yönelik olanların oranı daha yüksektir (UNWTO, 2018:19). Geleneksel kültüre yönelik deneyimlenmek istenen faaliyetlere; tarihi veya arkeolojik alanların ziyareti, festivallere katılım, geleneksel dans ya da seremonilerin izlenmesi, el işçiliği ya da el sanatlarının gözlemlenmesi vb. örnek olarak gösterilebilir (Besculides vd., 2002: 303). Kültürel turizme yönelik talebin içerisinde ilgili çekici bir bölümü etnik kültürlerin deneyimlenmesine yöneliktir.

Lokal ya da global ölçekte varlığı bilinen etnik kültürler ve etnik yaşam tarzları birçok insan için merak uyandırmaktadır. Birey, kültürel bağı olsun ya da olmasın otantik bakış açısı nedeniyle etnik kültüre karşı bir ilgi ya da öğrenmeye yönelik istek içerisinde olabilmektedir. Bu ilginin, gerek destinasyon gerekse etnik yapı üzerinde pozitif ve negatif birçok etkisi olacaktır. Bu noktada esas sorunlardan birisi, etnik kültürlere duyulan ilginin muhafazası ile nesillere aktarımının diğer miras türlerine göre daha zor olduğu somut olmayan kültürel mirasa yönelik olası etkilerinin neler olacağıdır. Sorundan hareketle söz konusu çalışmanın amacı, tamamen etnik kültürlere duyulan ilgiler ile gerçekleştirilen etnik turizm faaliyetlerinin tanımlanarak somut olmayan kültürel miras ile ilişkisinin belirlenmesidir. Söz konusu iki kavramın ilişkisine yönelik doğrudan yapılan fazla çalışma bulunmaması nedeniyle, araştırma amacına uygun kavramlar ile ilgili, farklı

disiplinlerde gerçekleştirilen çalışmalara yönelik, genelden özele doğru literatür taraması yapılarak elde edilen bilgiler ilişkilendirilmiştir.

II. Kavramsal Çerçeve

Gruplar, toplumsal sistem içerisinde birbirlerinden farklı, homojen ve sınırları belirlenmiş, sosyal yapılarıdır (Brubaker, 2002: 164). Gruplar, bir toplumda bütünü oluşturan parçalardır. Bütüncül yaklaşımla toplumun sahip olduğu bütün kültürel öğeler ile toplumsal değer yargıları, gruplar tarafından oluşturulur ve sürdürülür. Toplumsal gruplardan en önemlileri etnik gruplardır. Etnik gruplar, belirli bir etnisite aidiyeti ile bir araya gelen insan topluluklarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Brubaker vd.,2004: 32). Görece yeni bir kavram olarak etnisite, genellikle etnik grup temelli bir aidiyet biçimi, etnik kimliğin kurucu özü veya bir grubun diğer gruplardan ayırt edilebilme kıstası olarak değerlendirilir (Yalçın, 2014: 190). Etnik kimlik ise, bireyin dahil olduğu herhangi bir etnik gruba yönelik hissettiği benlik duygusunu ifade etmektedir (Liebkind, 1992; Phinney vd, 2001). Bireylerin taşıdıkları etnik kimlik ile inandıkları değerler etnik kültürü oluşturmaktadır. Etnik kültür, belirli bir etnik kimliğe sahip olan insanların, yıllar içerisinde geliştirdikleri örf, adet, gelenek, görenek ve yaşam tarzları gibi etnisite ya da etnik grubu diğerlerinden ayırt edecek kadar belirgin kültürel özelliklerin bütününe verilen addır.

Etnik kültürlere yönelik ilgi özellikle, etnik kimliklerin ve etnik grupların küreselleşmenin etkisiyle sınırlarını yitirmesiyle daha da artmıştır. Başka bir ifadeyle, etnik kültürlerin popüler kültür altında ezilerek özelliklerini yitirmeye başlaması, insanların otantiklik ya da etnosentrik duygular ile bunlara yönelmesi sonucunu doğurmuştur. Etno-yemek (*ethnofood*), etnobotanik (*ethnobotany*), etnospor (*ethnosport*), etnosanat (*ethnoart*) gibi birçok konu hakkında, özel ilgiye yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetlerden bir diğeri de etnik turizmdir. Etnik turizm konusunda yapılan ilk tanım, yerel ve otantik insanlara ait "ilginç" geleneklerin pazarlanması (Smith, 1989: 4) şeklindedir. Başka bir tanımda etnik turizm, etnik ya da yerel miras, doğal kaynakların geleneksel kullanımı ve doğal yerel yerleşimler, geleneksel yaşam tarzları, adetler, dil, beslenme, etnik mimari, folklor ve geleneksel yerel kültürün deneyimlenmesi için yapılan seyahatler olarak ifade edilmektedir (Aleksandrova ve Aigina, 2014: 1037). Benzer bir tanımda etnik turizm, herhangi bir etnik grup ile bu gruba ait özgün kültürün temel motivasyonu olduğu seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Pitchford, 1995: 36). Etnik turizm, farklı çalışmalarda farklı içeriklerle ifade edilmiştir. Bunlardan bazıları; etno-turizm (Vašeka ve Vašeka, 2003), etnokültürel turizm (Krasnoyarova vd., 2017), folklorik turizm (Lan, 2003) şeklindedir.

Tablo 1. Etnik Turizm Alt Tipleri

Etnografik Turizm	Bir etnisite ya da etnik grubun, günlük yaşamları, örf-adetleri, dili, folkloru, etnik yaratıcılıkları vb. üzerine odaklı özel ilgiye yönelik etnik turizm tipidir.
Nostaljik Turizm	Kişilerin, kendi kültür ya da etnik gruplarının anayurtlarının ziyareti ile kültürel miras ve kültürel kimlikleri konusunda bilgilenmelerine yönelik etnik turizm tipidir.
Etnik ve Ekolojik Turizm	Doğal kültürel mirasın, etnik kültürlere ait olarak taşıdığı izlerin yanında etnik kültürlerin doğadaki yerleşim ve yaşamlarının incelenmesi ya da bunlara yönelik merakaya yönelik etnik turizm tipidir.
Etnik ve Eğitsel Turizm	Bir etnisite, etnik grup ya da etnik bölgenin; kültürel yapısı, işleyişi, ürünleri vb. konularında bilgilenmeye yönelik etnik turizm tipidir.
Etnik ve Antropolojik Turizm	Bir etnisite, etnik grup ya da etnik bölgedeki insanların biyokültürel gelişiminin incelenmesi ya da bunlara yönelik merakaya yönelik etnik turizm tipidir.

Kaynak: Aleksandrova ve Aigina, 2014: 1037'den uyarlanmıştır.

Hangi içerikle ifade edilirse edilsin etnik turizm aktiviteleri, egzotik kültürel deneyimler, etnik yerleşim yerlerinin ziyaretleri, azınlık evleri ve etnik tematik park ziyaretleri, etnik etkinlikleri, festivaller, geleneksel dans ve seremoni izlenceleri, etnik el sanatları ürünleri için yapılan alışverişler gibi faaliyetlere katılım motivasyonları ile gerçekleştirilmektedir (Yang vd., 2008: 759). Faaliyetlerin bu kadar çok ve çeşitli olması etnik turizmin farklı alt tiplerine yönelik sınıflandırmaları da beraberinde getirmektedir (Aleksandrova ve Aigina, 2014: 1037).

Tablo.1'de ifade edilen etnik turizm alt tipleri ile ilgili bilgiler, etnik turizmi diğer kültür turizmi tiplerinden ayıran başlıca özelliklerdir. Etnik turizm, merkezinde geleneksel kültürlere yönelik ilginin bulunduğu, otantikliğin de kilit rol oynadığı motivasyonlar ile gerçekleştirilmektedir (Zorilla, 2000; Ram vd, 2016). Bu noktadan ele alındığında etnik turizm, doğrudan geleneksel ve tarihi değere sahip olgulara odaklanması ile kültürel miras turizmi ile birlikte diğer kültür turizmi tiplerinden ayrılmaktadır. Diğer yandan etnik turizm; otantiklik (Harkin, 1995; Zhu, 2012) ve sadece etnik çeşitliliklere odaklanması (Hitchcock, 1999; Jamison, 1999) ile de kültürel miras turizminden farklılaşmaktadır.

Etnik turizm, birbiri yerine kullanıldığı çalışmalar olsa da, Aborijinal turizm (Aboriginal tourism) ve yerel turizmden (indigenous tourism) de farklıdır. Aborijinal turizm, sadece Avusturalya'nın yerel grupları ve Aborjin kültürü ile bu kültüre ait belirgin izlerin bulunduğu bölgelere yapılan seyahatleri içermektedir (Ryan ve Huyton, 2002: 632). Yerel turizm de sadece belirli kültürlerle ait belirgin izlerin bulunduğu alanlara yapılan ziyaretleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Ruhanen vd., 2015: 74). Etnik turizmin bu tiplerden en temel farkı ise yerelden öte doğrudan etnisite ve etnik gruplar ile bunlara ait kültürlerin deneyimlenmesinin temel motivasyon oluşturduğu seyahatleri kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle etnik turizm sadece belirli bir yerel topluluktan ziyade etnik gruplara yöneliktir.

Etnik turizm, katılımcı profili ile de farklılaşmaktadır. Etnik turistler, kendi kültürel kökleri ya da antatik tutkularından ötürü egzotik kültürel öğeler ile özgün köylerde yaşayan etnik grupların yaşam tarzlarını deneyimleyerek etnik ürünleri tüketen gruplardır (Yang, 2007: 36). Etnik turizm ziyaretçilerinin profili ile ilgili yapılan sınıflandırmalarda; yaş, eğitim seviyesi, ahlaki yapı, ilişkisel duyarlılık gibi hususlar üzerinde durulmaktadır.

Tablo 2. Etnik Turist Profiline Yönelik Çalışmalar

Araştırmacı	Etnik Turist Profili
Harronis (1994)	Çoğunlukla genç, kısmen orta yaşlı, çoğunluğu yüksek eğitilmiş ve profesyonel iş sahibi kişilerden oluşmaktadır.
Hughes (1995)	Etnik gruplar ile olan ilişkilerinde hassas ve sorumlu (post-endüstriyel), faaliyetlere katılımda aktif ve esnek ayrıca deneyimlere açık (post-modern) kişilerden oluşmaktadır.
Van den Berghe (1992)	İyi eğitime sahip ve etnik kültürel yapıya duyarlı kişilerden oluşmaktadır.
Silver (1993)	Sofistike, iyi eğitim almış, ahlaki açıdan sorumluluk sahibi, etnik ilişkilerinde çıkarıcı olmayan kişilerden oluşmaktadır.
Moscardo ve Pearce (1999)	Etnik gruplar ile kültürlerarası iletişime açık, metadan ziyade manevi edinimlere odaklı kişilerden oluşmaktadır.

Kaynak: Yang, 2007: 36'den uyarlanmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde etnik turizm turist profili; yüksek eğitim seviyesi, genç ve iyi kariyerli kişiler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca etnik turizm katılımcıları ahlaki açıdan sorumluluk sahibi, ilişkilerinde manevi

duyarlılığı olan ve etnik kültürel yapıya duyarlı kişiler olarak ön plana çıkmaktadır. Etnik turizm ile ilgili yapılan araştırmalar yoğunlukla Asya, Amerika ve Avusturalya kıtalarında gerçekleştirilmektedir. Türkçe literatürde Jamontaite ve Akova (2016) "Litvanya Karay Türklerinin Etnik Turizm Potansiyelinin İncelenmesi" başlıklı çalışmaları başlıca araştırma olarak karşımıza çıkarken, Türk turizmi ölçeğinde etnik turizm potansiyeli ve mevcut durumuna yönelik çalışmaya rastlanmamıştır.

Kültürel miras kavramı üzerinde oldukça durulan konulardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek bir cazibe unsuru gerekse temel motivasyon kaynağı olarak kültürel miras, turizm faaliyetleri içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Kültürel miras, sanatsal ya da sembolik olarak geçmişten günümüze bilinçli olarak aktarılmış, bütün insanlığa ait kültürel değeri olan, bilinçli ya da tesadüfi oluşumla meydana gelen, doğal veya insan yapımı eser ve değerlerin tümüdür (Jokilehto, 2005: 4). Kültürel miras yalnızca belirli objelerin oluşturduğu yapılar ya da büyük anıtlar değil aynı zamanda örf-adet ya da geçmişten geleceğe aktarılan sözlü gelenekler, sosyal pratikler, ritüeller, törenler, doğanın kullanımına ilişkin pratikleri de içermektedir (UNESCO, 2011: 4). Bütüncül bir tanımla kültürel miras; geçmişten günümüze aktarılmış tarihi, sanatsal, bilimsel, estetik, antropolojik, etnolojik bakış açılarından evrensel değer taşıyan, tamamının oluşumu insan emeğine dayanan ya da oluşumu doğal etkenlere dayanan ancak üzerinde insan yaratıcılığının etkisi bulunan, taşınamayan yapılar, estetik ve sanatsal önem taşıyan insan yapımı taşınabilen eseler gibi somut kaynaklar, el sanatları ve yemek yapım teknikleri de dâhil olmak üzere halkın tamamına mal olmuş sanatlar ile insanların günlük yaşamlarını etkileyen, bugüne tamamıyla değişmeden aktarılmış, insanların yaşayışlarını ve inanışlarını etkileyen örf, adet, gelenek ve göreneklerden oluşan somut olmayan kaynakların tümüne verilen addır (Diker, 2016: 368).

Tanımlardan da ifade edildiği üzere kültürel miras olgusu somut ve somut olmayan iki temel unsur ile sınıflandırılmaktadır. Somut kültürel miras fiziki olarak gözlemlenebilen eserleri ifade etmekte kullanılmaktadır. Somut olmayan kültürel miras ise; bireylerin, grupların ya da toplumların kendi kültürlerinin birer parçası olarak gördükleri, nesnelere, işaretlere, el işleri gibi bilgi, beceri, ortak aklın ürünü olan, kültürel miras karşılığına sahip değerlerin bütününe verilen addır (UNESCO, 2003: 2).

Kültürel mirasın somut olmayan ifadesi Türkçe kullanımı ile ilgilidir. UNESCO'nun kültürel mirasın sınıflandırılmasına yönelik tanımlarında "tangible" ve karşılığı olan "intangible" ifadeleri kullanılmıştır. Türkçe karşılıkları ile ifade edildiğinde "somut" ve "soyut" şeklinde tanımlanması gerekirken "somut olmayan" olarak tabirinin kullanılması, kültürel mirasın bahsedilen boyutunun taşıdığı anlam ile ilgilidir. Tanımında da ifade edildiği gibi UNESCO somut kültürel mirasın dışında kalan değerlerin, kültürü oluşturmada ve yansıtmadaki etkisini vurgulamaktadır. Somut olmayan kültürel mirasın etki alanı içerisinde sıralanan bütün değerler,

somut kültürel miras öğelerinde olduğu gibi zamanda ve mekânda fiziki olarak gözlemlenemese de kültür üzerindeki etkisi açıkça görülmektedir.

Hatları kesin çizgilerle belirlenmiş olmasa da somut olmayan kültürel miras belirli etki alanları içerisinde sınıflandırılmaktadır. Bunlar; (a) somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında bir aracı olacak şekilde dil ile birlikte sözlü adetler ve deyimler, (b) el sanatları, (c) sosyal pratikler, ritüeller ve törensel etkinlikler, (d) doğa ve evrene ilişkin bilgi ve pratikler, (e) geleneksel zanaat şeklinde ifade edilmektedir (UNESCO, 2003: 2).

Somut olmayan kültürel miras, kültürel çeşitlilik ve insan üretkenliğine saygı uyandıracak şekilde, nesilden nesle aktarılarak, toplulukların ve grupların çevreleri, doğa ve tarihleri ile etkileşimlerine bağlı olarak, yeniden yaratılmakta ve onlara kimlik ve aidiyet duygusu yaratmaktadır (UNESCO, 2003: 2). Görüldüğü üzere somut olmayan kültürel miras, bir toplumu ya da etnik grubu ayırt etmekte önemlidir.

III. Etnik Turizm ve Somut Olmayan Kültürel Miras İlişkisi

Somut olmayan teriminin kullanımı, UNESCO'nun "obje" odaklı kültürel miras tanımları ve koruma yaklaşımlarının içinden ve "tepkisel" olarak doğmuştur (Oğuz, 2013: 10). Somut olmayan kültürel miras, somut kültürel mirasa nazaran daha dinamiktir (Basat, 2013: 62). Başka bir ifadeyle somut olmayan kültürel miras değişime, deformasyona ve dejenerasyona daha uygundur.

Kültürel mirasın tanımlanması ile koruma yaklaşımları içerisinde somut olmayan kültürel mirasın da somut kültürel miras kadar muhafazası için politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi başta olmak üzere ilgili konuda gerçekleştirdiği bütün faaliyetlerde somut kültürel mirasın korunması için farkındalık yaratılması görüşünü temel almaktadır (UNESCO, 2003: 3).

Bağımsız bir turizm türü olarak kültürel turizm; geçmişin değerleri, kültürel miras ile toplumsal kimliği güçlendirecek yapılar ve doğal çevrenin korunmasının önemine yönelik farkındalığın yaratılmasını amaçlamaktadır (Bujdosó, vd., 2015:313). Kültürel turizmin bir türü olarak etnik turizm faaliyetleri de somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik faaliyetlerde ve farkındalık yaratmada önemlidir (Esmen, 1984; Henderson, 2003). Etnik turizm, farklı etnik azınlıkların tabi toplulukları, önemi azalmış ya da yok olmaya yüz tutmuş kültürel mirasın korunması, yayılması, unutulmasının engellenmesi ile aktarımının sağlanması konusunda farkındalık yarattığı ifade edilmektedir (Yang ve Wall, 2009: 560).

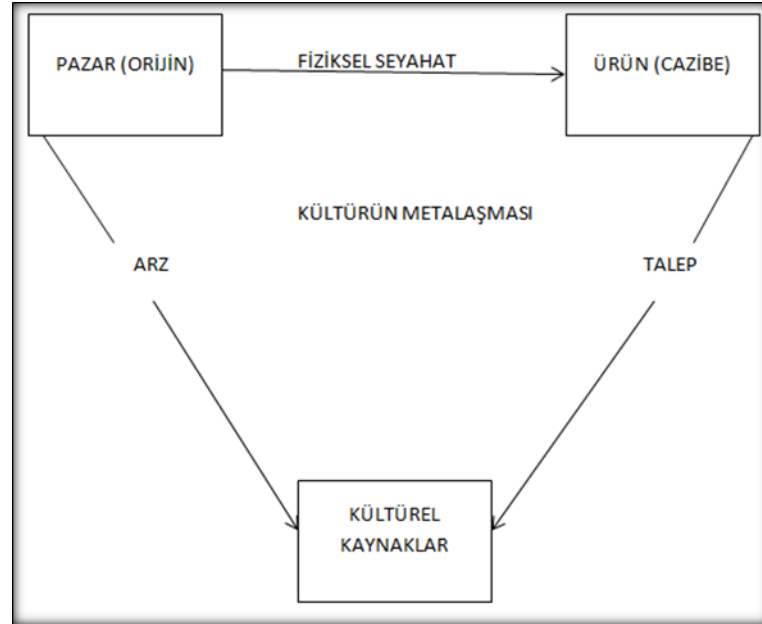
Li ve Hinch (1997), etnik turizm faaliyetleri ile etnik gruplar ya da etnisite içerisinde gerçekleştirilecek güçlü işbirlikleri ve sahip oldukları "etnik farklılıkların" yaratacağı cazibe ve beraberinde ortaya çıkacak ekonomik

katkıya yönelik farkındalığın oluşturulmasıyla, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayacağını ifade etmektedirler.

Etnik turizmin somut kültürel miras ile olan ilişkisine yönelik olumsuz yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki etnik turizmin plansız gerçekleştirilmesi halinde, hedef bölgedeki etnisitelere ait kültürel kimlikte ve değerlerde meydana getireceği erozyonla birlikte sosyo kültürel yapıda bozulma ve sosyal tansiyonun artışı gibi negatif etkilerin sonucunda somut olmayan kültürel mirası olumsuz etkileneceği konusundaki yaklaşımdır (Esman, 1984; Van den Berghe, 1995; Li, 2004). Benzer bir çalışmada Wu (2000), Guizhou bölgesi ölçeğinde, etnik turizm faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla geleneksel kültürel biçimlerin anlamlarını yitirdiği, geleneksel değerlerin yok olmasının yanında etnisitelerin bu değerlere yönelik övünç hislerinin azaldığını ifade etmektedir.

Etnik turizmin somut olmayan kültürel miras ilişkisine yönelik olumsuz yaklaşımlardan bir diğeri, etnisitelerin ziyaretçi etkileşimi ile kültürel değerlerin gerçek anlamlarını yitireceği ve etnik geleneklerin fonksiyonlarını değiştireceği konusundadır (Yang, 2007: 32). Mirasın, kültürel değerinden ziyade farklı anlamlar yüklenmesi bu duruna temel dayanaktır.

Kaynak: Li ve Hinch, 1997: 3

Şekil 1. Etnik Turizmin Ekonomik Perspektifi

Kültürel mirasın ekonomik değerinin anlaşılması, kültürel değerinden farklı anlamlar yüklenmesinde etkilidir. Ekonomik değerinin artışı mirası metalaştırmaktadır (Yang, 2011; Medina, 2003). Şekil 1’de de görüldüğü üzere kültürel değere sahip olan kaynaklar ve değerler arz ve talep döngüsü içerisinde destinasyon cazibesine konu olmasıyla, etnik grupların geçimlerine kaynaklık eder hale gelmektedir. Bu ise belirli bir periyot

sonunda kültürel mirasın maddi değerinin kültürel değerinin önüne geçerek anlam değişikliği yaşaması sonucunu doğurmaktadır. Bunun yanında etnik turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin yöre halkının geleneksel geçim kaynaklarını da etkilediği sonucuna da işaret edilmektedir (Wu, 2000: 20).

IV. Sonuç ve Değerlendirme

İnsanların serbest zamanlarındaki artışın yanı sıra, eğitim ve kültürel seviyelerinin de gelişimi, farklı motivasyonlar ile seyahatlerin gerçekleşmesi sonucunu doğurmaktadır. Belirli bir etnisiteye ait özgün ve azınlıkta kalan kültürel değerler ile bu değerlerin yaşandığı etnik grupların yaşamlarının deneyimlenmesine yönelik yapılan seyahatler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Etnisite, belirli bir etnik aidiyet ile bir araya gelen insan grupları olarak ifade edilmektedir. Söz konusu etnik aidiyet, insan gruplarına kimlik ile diğerlerinden ayırt edilecek şekilde özgün kültürel değerler kazandırmaktadır.

Herhangi bir etnik grubun kimliklerinin yansımalarıyla oluşan yaşam tarzlarını, günlük rutinlerini görmek, örf, adet, gelenek, görenek, el sanatları vb. özgün kültürel öğelerini deneyimlemek amacıyla yapılan seyahatler etnik turizm adıyla anılmaktadır. Dünya turizm talebi içerisinde kültür turizminin bir alt türü olarak etnik turizme yönelik seyahat motivasyonuna sahip turist oranı azımsanmayacak derecededir. Etnik turizme katılımdaki temel seyahat motivasyonlarının neler olduğu, katılımcı profilinin çıkarılması, kültürel değerler ile olan ilişkileri yapılacak çalışmalarla açıklanmalıdır. Bu sorunsaldan hareketle tamamlanan söz konusu çalışmada literatürden çalışmanın amacına uygun olarak toplanan bilgiler ile konu açıklanmaya çalışılmıştır.

Etnik turizm faaliyetleri ile bu faaliyetlere kaynaklık oluşturan temel motivasyonlara yönelik araştırmalar incelendiğinde somut olmayan kültürel miras ile mutlak ilişkisinin olduğu görülmektedir. Toplumların organik bağlarını oluşturan, ortak kimlik ve aidiyet kazanmalarını sağlayan, tarihsel sürecin süzgecinden geçerek zamana ulaşan, mekânda bulunmasa dahi etkilerini görebildiğimiz kültürel değerler somut olmayan kültürel miras olarak adlandırılmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda somut olmayan kültürel miras ile etnik turizm arasındaki karşılıklı ilişki ortaya konulmuştur.

Etnik gruplara ait somut olmayan kültürel miras, sahip olduğu cazibe ile etnik turizm faaliyetlerine kaynaklık etmektedir. Bunun yanında etnik turizm faaliyetleri ile de somut olmayan kültürel miras içerisinde değerlendirilen etnik kimlik, etnik kültürün parçaları olan dil ile birlikte sözlü adetler ve deyimler, el sanatları, sosyal pratikler, ritüeller ve törensel etkinlikler, doğa ve evrene ilişkin bilgi ve pratikler, geleneksel zanaat gibi değerler ile etnik kültürel çeşitliliğin korunmasına yönelik farkındalığın yaratılması amaçlanmaktadır.

Buradaki temel husus etnik turizm faaliyetlerin etnik grubun yaşam tarzları ve kültürel çeşitliliğini dejenere etmeyecek şekilde planlanmasıdır. Literatürde planlı etnik turizm faaliyetlerinin somut kültürel mirasın tanınmasında, yok olmamasına yönelik farkındalığın oluşmasında ve korunmasında etkili olduğuna dair birçok çalışma olmasına karşın, plansız yapılan etnik turizm faaliyetlerinin de somut kültürel miras üzerinde olumsuz etkilerinin bulunduğu dair çalışmalarda bulunmaktadır. Özellikle etnik kültürün gerçek fonksiyonlarının dışına taşması, metalaşması, yozlaşması gibi hususlar somut olmayan kültürel mirasın mikro ölçekte etnik grup makro ölçekte de bütün insanlık için anlamını yitirmesi sonucunu doğurduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Başka bir husus, etnik turizm faaliyetlerinin somut olmayan kültürel mirasın önemli parçaları olan geleneksel geçim kaynakları üzerindeki olası etkileridir. Etnik turizme yönelik seyahatlerin yoğunlaşması ve yöre halkının geçim kaynakları içerisinde turizm gelirlerinin artışı, geleneksel geçim kaynaklarının yavaş yavaş yok olması sonucunu doğurmaktadır.

Sonuç olarak etnik turizm, bütün insanlığa ait olan somut olmayan kültürel mirasın korunmasında ekilidir. Fakat özellikle faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde planlama ve uygulamada birlik önem teşkil etmektedir. Etnik gruplara ait somut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere etkin bir şekilde aktarılabilmesi, kültürün yaşandığı ortamların ve bu kültürü yaşayacak grupların varlıkları ile ilişkilidir. Bu nedenle söz konusu turizm faaliyetlerinin planlaması, sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında gerçekleştirilmelidir. Fiziksel, sosyal ve ekonomik taşıma kapasitelerinin hesaplanması, uygulamaların “master planlar” ile ölçülü ve zamana yayılmış şekilde gerçekleştirilmesi elzemdir. Etnik turizm kavramı uluslararası literatürde yapılan çalışmalarda yeteri kadar incelenmiş olsa da Türkçe literatür açısından yeterli incelemenin bulunmadığı ve araştırılmaya muhtaç bir konudur. Gelecek çalışmalarda özellikle etnik turizme yönelik çalışmaların yapılması, turist profili ve gelirleri ile farklılaşan bir turizm tipinin geliştirilmesine imkan tanıyacakken, unutulmaya yüz tutmuş etnik kültürel öğelerin korunmasına yönelik farkındalığın oluşmasına da katkı sağlayacaktır.

Kaynakça / Reference

- Aleksandrova, A., Aigina, E. (2014). Ethno-tourism research in Iovozero, Murmansk region, Russia. In SHS Web of Conferences, EDP Sciences, 12, 1036-1044.
- Bachleitner, R., Zins, A. H. (1999). Cultural tourism in rural communities: The residents' perspective. Journal of business research, 44(3), 199-209.
- Basat, E. M. (2013). Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek. *Milli Folklor*, 25(100), 60-71.
- Besculides, A., Lee, M. E., McCormick, P. J. (2002). Residents' perceptions of the cultural benefits of tourism. *Annals of tourism research*, 29(2), 303-319.

- Brubaker, R. (2002). Ethnicity without groups. *European Journal of Sociology/Archives européennes de sociologie*, 43(2), 163-189.
- Brubaker, R., Loveman, M., Stamatov, P. (2004). Ethnicity as cognition. *Theory and society*, 33(1), 31-64.
- Bujdosó, Z., Dávid, L., Tózsér, A., Kovács, G., Major-Kathi, V., Uakhitova, G., ...Vasvári, M. (2015). Basis of heritagization and cultural tourism development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 188, 307-315.
- Diker, O. (2016). Kültürel Miras İle Kültürel Miras Turizmi Kavramları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 365-374.
- Esman, M. R. (1984). Tourism as ethnic preservation: The Cajuns of Louisiana. *Annals of tourism research*, 11(3), 451-467.
- Harkin, M. (1995). Modernist anthropology and tourism of the authentic. *Annals of tourism research*, 22(3), 650-670.
- Henderson, J. (2003). Ethnic heritage as a tourist attraction: The Peranakans of Singapore. *International Journal of Heritage Studies*, 9(1), 27-44.
- Hitchcock, M. (1999). Tourism and ethnicity: Situational perspectives. *International journal of tourism research*, 1(1), 17-32.
- Jamison, D. (1999). Tourism and ethnicity: The brotherhood of coconuts. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 944-967.
- Jamontaite, K., Akova, O. (2016). Litvanya Karay Türklerinin Etnik Turizm Potansiyelinin İncelenmesi, *Turar Turizm & Araştırma Dergisi*, 5(1), 30-52.
- Jokilehto, J. (2005). Definition of cultural heritage: References to documents in history. ICCROM Working Group 'Heritage and Society', 4-8.
- Krasnoyarova, B. A., Indyukova, M. A., Garms, E. O. (2017). The ethnocultural component of tourism development in the Altai Republic. *Geography and Natural Resources*, 38(2), 165-172.
- Lan, W. A. N. G. (2003). On the Exploitation of the Folkloric Tourist Resources in Yunnan [J]. *Journal of Yunnan University for Nationalities (Social Sciences)*, 3.
- Li, J. (2004). Molding Dai-ness on China's Periphery: Ethnic Tourism and the Politics of Identity Construction in Contemporary Xishuang Banna. PhD dissertation. University of Pennsylvania.
- Li, Y., Hinch, T. (1997). Ethnic tourism attractions and their prospect for sustainable development at two sites in China and Canada. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 2(1), 5-18.

- Liebkind, K. (1992). Ethnic identity: Challenging the boundaries of social psychology. In G. Breakwell (Ed.), *Social psychology of identity and the self-concept* (pp. 147–185). London: Academic.
- Medina, L. K. (2003). Commoditizing culture: Tourism and Maya identity. *Annals of tourism research*, 30(2), 353-368.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 25(100), 5-13.
- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K., Vedder, P. (2001). Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective. *Journal of social issues*, 57(3), 493-510.
- Pitchford, S. R. (1995). Ethnic tourism and nationalism in Wales. *Annals of Tourism Research*, 22(1), 35-52.
- Ram, Y., Björk, P., Weidenfeld, A. (2016). Authenticity and place attachment of major visitor attractions. *Tourism Management*, 52, 110-122.
- Ruhanen, L., Whitford, M., McLennan, C. L. (2015). Indigenous tourism in Australia: Time for a reality check. *Tourism Management*, 48, 73-83.
- Ryan, C., Huyton, J. (2002). Tourists and aboriginal people. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 631-647.
- Silberberg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism management*, 16(5), 361-365.
- Smith, V. L. (Ed.). (1989). *Hosts and guests: The anthropology of tourism*. University of Pennsylvania Press., USA.
- UNESCO (2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, (MISC/2003/CLT/CH/14), Paris, 17 October.
- UNESCO (2011). *What is Intangible Cultural Heritage?* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Intangible Cultural Heritage <https://ich.unesco.org/doc/src/01851-EN.pdf> 19.01.2019
- UNWTO (2018). *Tourism and Culture Synergies*. United Nations World Tourism Organization, Madrid Spain.
- Van den Berghe, P. L. (1995). Marketing Mayas: ethnic tourism promotion in Mexico. *Annals of Tourism Research*, 22(3), 568-588.
- Vašėka, I., Vašėka, M. (2003). Recent Romani migration from Slovakia to EU member states: Romani reaction to discrimination or Romani ethno-tourism?. *Nationalities Papers*, 31(1), 27-45.
- Wu, X. (2000). Ethnic Tourism--A Helicopter from "Huge Graveyard" to Paradise?. *Hmong Studies Journal*, 3(Winter), 1-33.
- Yalçiner, R. (2014). Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(01), 189-215.

- Yang, L. (2007). Planning for ethnic tourism: Case studies from Xishuangbanna, Yunnan, China. Unpublished Doctorate Thesis, University of Waterloo, Waterloo, Ontario, Canada.
- Yang, L. (2011). Ethnic tourism and cultural representation. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 561-585.
- Yang, L., Wall, G. (2009). Minorities and tourism: community perspectives from Yunnan, China. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(2), 77-98.
- Yang, L., Wall, G., Smith, S. L. (2008). Ethnic tourism development:: Chinese Government Perspectives. *Annals of Tourism Research*, 35(3), 751-771.
- Zhu, Y. (2012). Performing heritage: Rethinking authenticity in tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1495-1513.
- Zorilla, J. J. (2000). Authenticity in the context of ethnic tourism: the local perspective, Travel and Tourism Research Association Whitehorse, Canada, September 17-19, 120-126.

